

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-93>

УДК 336.717

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

REGULATION OF BANKS' ACTIVITIES IN THE DOMESTIC SECURITIES MARKET

Черкасова Світлана Василівнадоктор економічних наук, професор,
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-003-1956-4992>**Cherkasova Svitlana**

Lviv Trade and Economic University

У статті розглянуті основні види діяльності банківських установ на вітчизняному ринку цінних паперів відповідно до вимог законодавства та форм державного регулювання. Зазначено, що у вітчизняній практиці банкам дозволено виступати на фондовому ринку у ролі емітентів, інституційних інвесторів та професійних учасників, що забезпечують функціонування інститутів інфраструктури цього ринку. Проаналізовані тенденції розвитку емісійної діяльності банків, зокрема щодо випуску корпоративних облігацій упродовж 2017–2021 рр. Зроблений висновок про недостатнє використання зазначеного джерела залучення позикового капіталу у вітчизняній банківській системі. Наголошено на зростанні інтересу банків до вкладень у цінні папери, що зумовлено зниженням попиту в економіці країни на кредитні продукти. Частка інвестицій банків у цінні папери протягом останніх п'яти років стрімко зростала і на сьогодні перевищує третину сукупних банківських активів. Зазначено, що особливий інтерес банки мають до вкладень у державні цінні папери, передусім в ОВДП. Значною мірою така тенденція зумовлена достатньо високою доходністю та надійністю цих фондових інструментів та дозволом регулятора щодо формування обов'язкових банківських резервів за рахунок придбання ОВДП. Активного розвитку останніми роками набула діяльність банків в якості первинних дилерів на ринку з розміщення ОВДП, що забезпечує ефективне функціонування і розвиток цього ринку. Зроблено висновок, що форми державного регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів демонструють свою ефективність та сприяють зростанню ролі цих установ у фінансовій системі країни, посилюють значення емісійної, інвестиційної та посередницької банківської діяльності у процесах залучення, переміщення інвестиційного капіталу та спрямуванні його на економічне зростання.

Ключові слова: банки, державне регулювання, ринок цінних паперів, цінні папери, інвестиції, емісія, активи, первинні дилери, ОВДП.

The article examines the main activities of banking institutions in the domestic securities market in accordance with the requirements of legislation and forms of state regulation. It is noted that in domestic practice, banks are allowed to act in the stock market as issuers, institutional investors and professional participants ensuring the functioning of the market infrastructure institutions. The article analyzes the trends in the development of banks' issuance activities, in particular, the issuance of corporate bonds in 2017–2021. The author concludes that this source of borrowed capital is underutilized in the domestic banking system. Emphasis is placed on the growing interest of banks in investing in securities, which is due to a decline in demand for credit products in the country's economy. The share of banks' investments in securities has been growing rapidly over the past five years and currently exceeds one-third of total banking assets. It is noted that banks have a particular interest in investing in government securities, primarily in domestic government bonds (DGB). To a large extent, this trend is driven by the fairly high yields and reliability of these stock instruments and the regulator's permission to form mandatory bank reserves by purchasing DGB. In recent years, banks' activities as primary dealers in the DGB market have been actively developing, which ensures the efficient functioning and development of this market. It is concluded that the forms of state regulation of banks' activities in the domestic securities market demonstrate their effectiveness and contribute to the growth of the role of these institutions in the country's financial system, enhance the importance of issuing, investment and intermediary banking activities in the processes of attracting, moving investment capital and directing it to economic growth.

Keywords: banks, government regulation, securities market, securities, investments, emission, assets, primary dealers, DGB.

Постановка проблеми. Відповідно до «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [1], розробленої Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб на найближчу перспективу поставлено завдання оздоровлення вітчизняного фінансового сектору країни, передусім за рахунок очищення його від проблемних банків, посилення довіри до професійних учасників фінансового сектору, стимулювання розвитку та конкуренції у всіх його складових.

Важливим напрямом визначено подальшу лібералізацію українського ринку цінних паперів та забезпечення у сфері надання фінансових послуг режиму внутрішнього ринку із країнами Європейського Союзу, що забезпечить більш швидку інтеграцію вітчизняних банків в європейський фінансовий простір.

Зазначені стратегічні напрямки вимагають вдосконалення форм і методів регулювання банківської діяльності на вітчизняному ринку цінних паперів та наближення їх до практик, що застосовуються у країнах ЄС. Визначення ефективності існуючої практики регулювання банківської діяльності у цьому контексті опосередковано може бути здійснено шляхом аналізу процесів, за допомогою яких банки реалізують свої функції в якості емітентів, інституційних інвесторів та фінансових посередників на фондовому ринку.

З огляду на вищевикладене, обраний напрям наукового дослідження є актуальним і відповідає стратегічним завданням розвитку фінансового сектору України та його інтеграції у європейський фінансовий простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням вивчення діяльності банків на ринку цінних паперів у вітчизняних наукових колах приділяється достатня увага. Дослідження різних аспектів сучасної практики діяльності банків на ринку цінних паперів містяться у роботах Л. Борисової та М. Мамуленко [2], Л. Жердецької [3], В. Коваленко [4], З. Криховецької та І. Кохан [5], Ю. Онищенко [6], В. Рисіна [7] та ін. Більшість наукових публікацій з цієї тематики націлена на дослідження інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та її ефективності. У меншій мірі вивчені питання розвитку емісійної та посередницької діяльності банків на цьому ринку.

В умовах поставлених державою завдань щодо прискореної інтеграції національного

ринку цінних паперів у європейський фінансовий простір перед банківськими установами як основними інститутами фінансового посередництва постає необхідність активізації своєї діяльності на цьому ринку. З огляду на це, науковий пошук доцільно спрямовувати на виявлення тенденцій і проблем у реалізації банками емісійних, інвестиційних та посередницьких операцій з цінними паперами та розробку рекомендацій, що дозволять посилити емісійну, інвестиційну та посередницьку активність банківських установ на фондовому ринку.

Постановка завдання. Відповідно до обраного напряму наукового дослідження поставлено завдання: оцінити сучасні тенденції розвитку діяльності вітчизняних банків на ринку цінних паперів як основних його професійних учасників в контексті ефективності розробленої державою практики регулювання цих процесів. На основі одержаних результатів та виявлених проблем зробити висновки про доцільність удосконалення регулювання діяльності банків на фондовому ринку на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні банківським установам належить ключова роль у фінансовій системі країни та у забезпеченні фінансування економічного розвитку країни. В Україні реалізована банкоцентрична модель фінансового посередництва, а це означає, що саме банки реалізують найбільші обсяги фінансових операцій у всіх сферах національної економіки, а також виступають важливим учасниками ринку цінних паперів.

Держава є зацікавленою у стабільному розвитку банківської системи країни та повноцінному виконанню банківськими установами функцій з нагромадження та переміщення інвестиційних ресурсів до найбільш ефективно функціонуючих суб'єктів економіки. На ринку цінних паперів банки виступають як емітенти цінних паперів, інституційні інвестори, фінансові посередники, а також установи, що створюють та забезпечують функціонування інститутів інфраструктури цього ринку.

Законодавчими актами і підзаконними нормативними документами визначені форми регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів. Серед найбільш важливих з них слід відзначити:

- державну реєстрацію та ліцензування професійної діяльності банків;
- визначення напрямів та нормативів їх інвестиційної діяльності;

- порядок формування статутного капіталу банків за рахунок випуску акцій;
- пріоритетні види цінних паперів для представлення банківських резервів;
- вимоги до створення та функціонування інститутів фондової інфраструктури, що засновані банками;
- нагляд та контроль за діяльністю банківських інститутів та застосування заходів впливу до порушників законодавства та ін.

Важливим напрямом регулюючої діяльності НБУ на ринку цінних паперів є заходи з нагляду і контролю, що ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході та спрямовані на виявлення тих банків, що допускають надмірні ризикові операції з фондовими активами.

В комплексі заходів, що забезпечують банківським установам формування необхідного обсягу капіталу окреме місце належить емісії цінних паперів. Згідно із законодавством банки в Україні можуть здійснювати випуск емісійних цінних паперів, пріоритетне місце серед яких належить акціям та облигаціям підприємств.

З огляду на те, що банківські установи в Україні можуть бути заснованими у формі акціонерних товариств, випуск акцій для них є обов'язковим етапом для формування й наступного збільшення розміру статутного капіталу. Нагромаджений розмір статутного капіталу значною мірою обумовлює масштаби можливих ризиків банківської діяльності та є запорукою надійності цих фінансових установ.

На початок 2022 р. загальний розмір накопиченого статутного капіталу в банківській системі країни становив 481,5 млрд грн, зменшившись за п'ятирічний досліджуваний період на 13,9 млрд грн, або на 2,8%, що було зумовлено виходом з ринку значної кількості неплатоспроможних банків [8]. Протягом останніх п'яти років у цілому у банківській системі країни відбувалось поступове зростання емісійних операцій, однак темпи нарощування цього показника були суттєво нижчими за темпи зростання банківських активів (рис. 1).

Описана тенденція свідчить про те, що поряд з емісією акцій вітчизняні банки для фінансування своєї діяльності використовували й інші джерела нагромадження капіталу, в складі яких окреме місце належить борговим цінним паперам. Серед боргових інструментів важливе місце займають облигації підприємств, випуск яких банками розглядається як альтернатива міжбанківським кредитам та залученню коштів клієнтів на депозитні рахунки.

В сучасних умовах Верховною Радою України зменшено і законодавчо закріплено мінімальний розмір статутного капіталу банків на рівні 200 млн грн. При цьому НБУ отримав право встановлювати для окремих банків і юридичних осіб, які планують здійснювати банківську діяльність, диференційований розмір мінімального статутного капіталу, який не має бути меншим за 200 млн грн. З огляду на це, у подальшому слід очікувати зростання обсягів емісій банківських акцій.

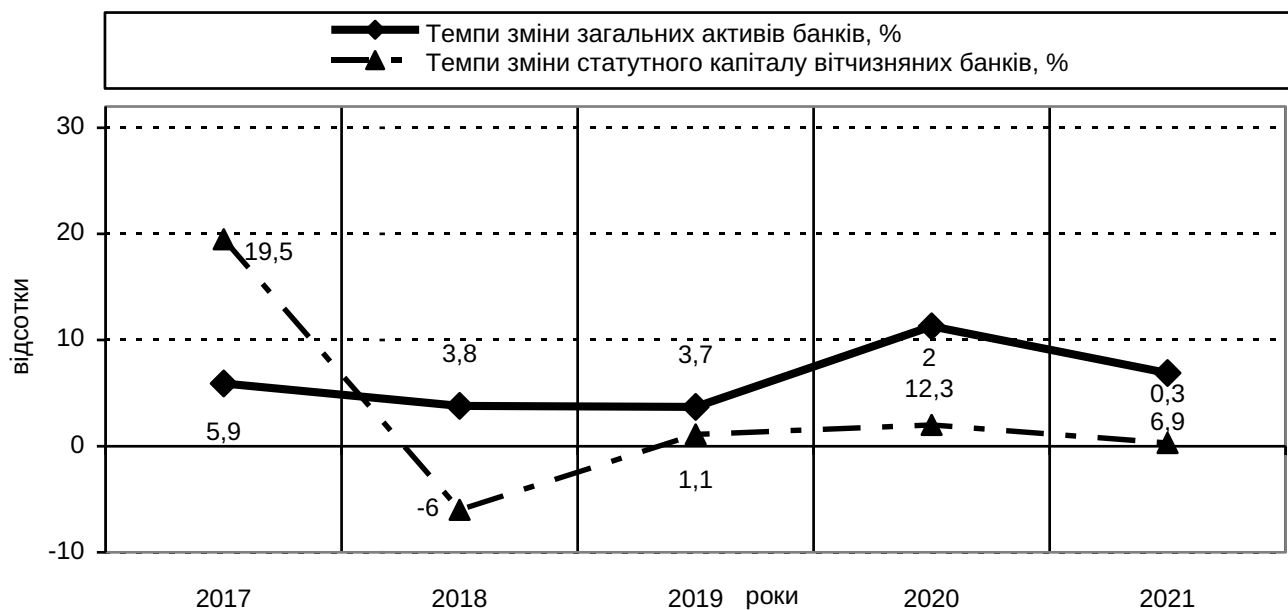

Рис. 1. Порівняння річних темпів зміни сукупних загальних активів і статутного капіталу банків в Україні в 2017–2021 рр.

Джерело: побудовано за [8]

За рахунок емісії корпоративних облігацій банками забезпечується залучення додаткових обсягів позикового капіталу на визначений період часу та за наперед обумовлену плату. Цей спосіб залучення капіталу активно використовується в європейській практиці та забезпечує банкам додаткові переваги, що пов'язані з самостійним визначенням ними умов позики і формуванням свого публічного кредитного рейтингу.

На відміну від банківських акцій корпоративні облігації забезпечують цим фінансовим установам переваги організаційного характеру, пов'язані зі збереженням структури власності корпорації.

Проте незважаючи на створені законодавством можливості, в сучасній практиці вітчизняних банків лише окремі з них практикують випуск корпоративних облігацій для залучення позикових ресурсів. В їх складі: АТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «БАНК АВАНГАРД». Інформація про обсяги емісії зазначеними банками корпоративних облігацій в 2017-2021 рр. наведена у табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать, що лідерами за обсягами емісії банківських корпоративних облігацій є АТ «КРЕДОБАНК» та АТ «ТАСКОМБАНК». Слід відзначити, що АТ «КРЕДОБАНК» практикує емісію банківських корпоративних облігацій тривалий період часу, застосовуючи нагромаджений світовою практикою досвід використання емісії таких активів у банківській діяльності. За станом на початок 2022 р. загальний обсяг емісії корпоративних облігацій цим банком становив 486,1 млрд грн, збільшившись за п'ятирічний період аналізу у 102 рази. Значним є й обсяг емісії боргових цінних паперів АТ «ТАСКОМБАНК» – сукупно

113,6 млрд грн на початок 2022 р. Обсяги випуску корпоративних облігацій іншими банківськими установами у порівнянні з зазначеними лідерами банківської системи є незначними.

Необхідно відзначити, що загальний обсяг випуску банками боргових цінних паперів у цілому за підсумками 2021 р. склав 633 млрд грн, що є більшим за показник 2017 р. у 3,7 рази [8]. Виявлена позитивна динаміка зростання обсягів випуску банками боргових цінних паперів засвідчує про посилення важливості цього джерела боргового фінансування. Однак на сьогодні це джерело фінансування використовують лише 5 банків із діючих 67, або лише 7% від їх загальної кількості. Для решти банківської установ - використання емісії корпоративних боргових цінних паперів для поповнення капіталу залишається перспективним завданням.

В умовах падіння у суспільстві попиту на кредитні послуги банків важливим напрямком реалізації цими установами своїх активних операцій є вкладення у цінні папери.

Останніми десятиліттями інтерес вітчизняних банків до вкладень в цінні папери тільки зростає. Швидкими темпами банківські інвестиції у фондові активи почали зростати в умовах світової фінансової кризи 2007–2008 рр., що було зумовлено падінням кредитоспроможності позичальників та зниженням ліквідності банківської системи.

Регулювання обсягів інвестицій банків на ринку цінних паперів забезпечується нормативами інвестування Н11 та Н12.

Н11 є нормативом інвестування в цінні папери за кожною кредитною установою, відповідно до якого обсяги інвестицій банку в акції, паї та інші цінні папери з нефіксованим прибутком (тобто в ризиковані цінні папери)

Таблиця 1

Інформація про обсяги емітованих корпоративних облігацій у розрізі окремих банків в Україні в 2017–2021 рр., млн грн

(за станом на кінець року)

Назва банку	Роки					Темп зміни, 2021/2017%
	2017	2018	2019	2020	2021	
АТ «ТАСКОМБАНК»	93933	140104	150959	113372	113566	20,9
АТ «АЛЬФА-БАНК»	62250	44938	6902	8456	4677	-92,5
АТ «КРЕДОБАНК»	4759	304076	279470	384809	486123	10114,8
АТ КБ «ПриватБанк»	2029	2129	2228	2327	2427	19,6
АТ «БАНК АВАНГАРД»	-	-	-	-	26266	-
Разом:	173029	491246	439560	508964	633019	265,8

Джерело: складено за [8]

не повинні перевищувати 15% його регулятивного капіталу.

Відповідно до встановленого нормативу інвестування Н12, загальна сума банківських інвестицій в цінні папери та інші види активів не повинна перевищувати 60 % регулятивного капіталу банку.

Дослідження показало, що початок 2022 р. загальний обсяг інвестицій банків в цінні папери та асоційовані компанії в цілому по системі склав 829,9 млрд грн, збільшившись за п'ятирічний період майже наполовину, або на 94,9%. Левову частину цих інвестицій – 829,6 млрд грн (99,97%) склали вкладення банків у фондові цінності (табл. 2).

Як свідчать дані табл. 2, в складі банківського портфеля цінних паперів на сучасному етапі приблизно однакові частини займають інвестиції у цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю (336 млрд грн) та вкладення у цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю (315,3 млрд грн). Особливості цих груп інвестицій зумовлені специфікою банківського обліку операцій з цінними паперами. Однак, треба зазначити, що банки інвестують кошти лише у якісні цінні папери із наявним активним ринком та у ті, що емітуються урядом, зокрема у популярні со-

годні облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП).

Належна якість банківських інвестицій у цінні папери підтверджується достатньо високою часткою у їх складі фондових інструментів, що рефінансуються НБУ. У середньому в 2021 р. частка таких цінних паперів, під які НБУ мав право надавати кредити становила 98,5% у складі фондових інструментів, що обліковувались за справедливою вартістю, і 98,3% – у сумі тих, що обліковувались за амортизованою собівартістю.

Протягом останніх п'яти років вітчизняні банки у цілому забезпечували активне нарощування своїх інвестицій у якісні та надійні цінні папери. Однак основним об'єктом банківських інвестицій у цінні папери на сучасному етапі залишаються облігації внутрішніх державних позик.

За підсумками 2021 р. загальний обсяг інвестицій вітчизняних банків у ОВДП склав 546,1 млрд грн, збільшившись за останні п'ять років на 50,5%. Слід зауважити, що у 2017 р. частка ОВДП у сукупному банківському портфелі цінних паперів була найбільшою (85,4%). В наступні роки цей показник виявив незначну тенденцію до скорочення, становивши у 2018 р. 78,8%, в 2019 р. – 62,9%, в 2020 р. – 65,6%, а в 2021 р. – 62,8% [8]. Скорочення

Таблиця 2

Сумарні обсяги інвестиційних вкладень банків України у цінні папери в 2017–2021 рр.

Показники	Роки					Темп зміни показника, %	
	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2017	2021/2020
Інвестиції у цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю, млрд грн,	101,3	94,8	170,6	285,9	315,3	211,3	10,3
у тому числі, що рефінансуються НБУ	100,4	90,7	166,6	265,7	309,8	208,6	16,6
Інвестиції у цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю, млрд грн,	275,3	204,3	208,6	307,7	336,0	22,0	9,2
у тому числі, що рефінансуються НБУ	271,0	188,0	197,2	295,5	330,8	22,1	12,0
Разом обсяг інвестицій у цінні папери, млрд грн	425,0	480,0	539,1	791,1	829,6	94,2	4,9
Із них інвестиції в ОВДП, млрд грн	362,9	378,3	334,3	518,6	546,1	50,5	5,3
Частка інвестицій в ОВДП у банківському портфелі цінних паперів, %	85,4	78,8	62,0	65,6	65,8	-23,0	0,3

Джерело: складено за [8]

інтересу банків до емітованих державою ОВДП можна пояснити зменшенням їх прибутковості та появою на ринку якісних пайових цінних паперів.

Можна стверджувати, що зростання інтересу банків до вкладень у фондові інструменти певною мірою зумовлено вдосконаленням відносин на вітчизняному ринку цінних паперів та зростанням обсягів емісії надійних цінних паперів, якими є державні ОВДП. Додатковим чинником зростання інвестиційної активності вітчизняних банків на ринку цінних паперів стало скорочення у суспільстві попиту на кредити внаслідок гальмування темпів економічного зростання та нестабільної соціально-економічної ситуації в країні внаслідок війни.

Порівняння ланцюгових темпів зростання сукупних банківських інвестицій у цінні папери і сукупного банківського кредитного портфеля в 2017–2021 рр. свідчить, що за винятком 2021 р. банківські вкладення у фондові інструменти наростали вищими темпами ніж обсяги банківського кредитування (рис. 2).

За даними рис. 2 видно, що в 2017, 2019 та 2020 роках зростання загального обсягу банківських інвестицій у цінні папери за своїми темпами випереджало нарощування номінального ВВП України. Тобто в ці періоди часу

інвестиції українських банків в цінні папери здійснювали позитивний вплив на економічне зростання країни. Тоді як процес банківського кредитування такий позитивний ефект не забезпечував.

Високі темпи нарощування банками інвестицій у цінні папери, що спостерігались у досліджувані роки, зумовили і суттєву зміну структури банківських активів.

Переважаюча частка наданих кредитів в структурі банківських активів спостерігалась лише до 2019 р., а в наступні роки суттєво зменшилась за рахунок зростання вкладень банків у цінні папери та збільшення ними резервів за кредитними операціями та фінансовими інвестиціями.

Якщо в 2017 р. питома вага кредитування в банківських активах займала 56,3%, то до кінця періоду нашого дослідження – скоротилась до 45,2%. Відповідно, навпаки, частка банківських інвестицій у цінні папери складала в 2017 р. 23,1%, а в 2021 р. – збільшилась до 35,2% [8].

На вітчизняному ринку цінних паперів банківські установи виступають у ролі посередників між емітентами та інвесторами у цінні папери. Законодавством України дозволено банкам бути професійними учасниками на

ФІНАНСИ, БАНКІВЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

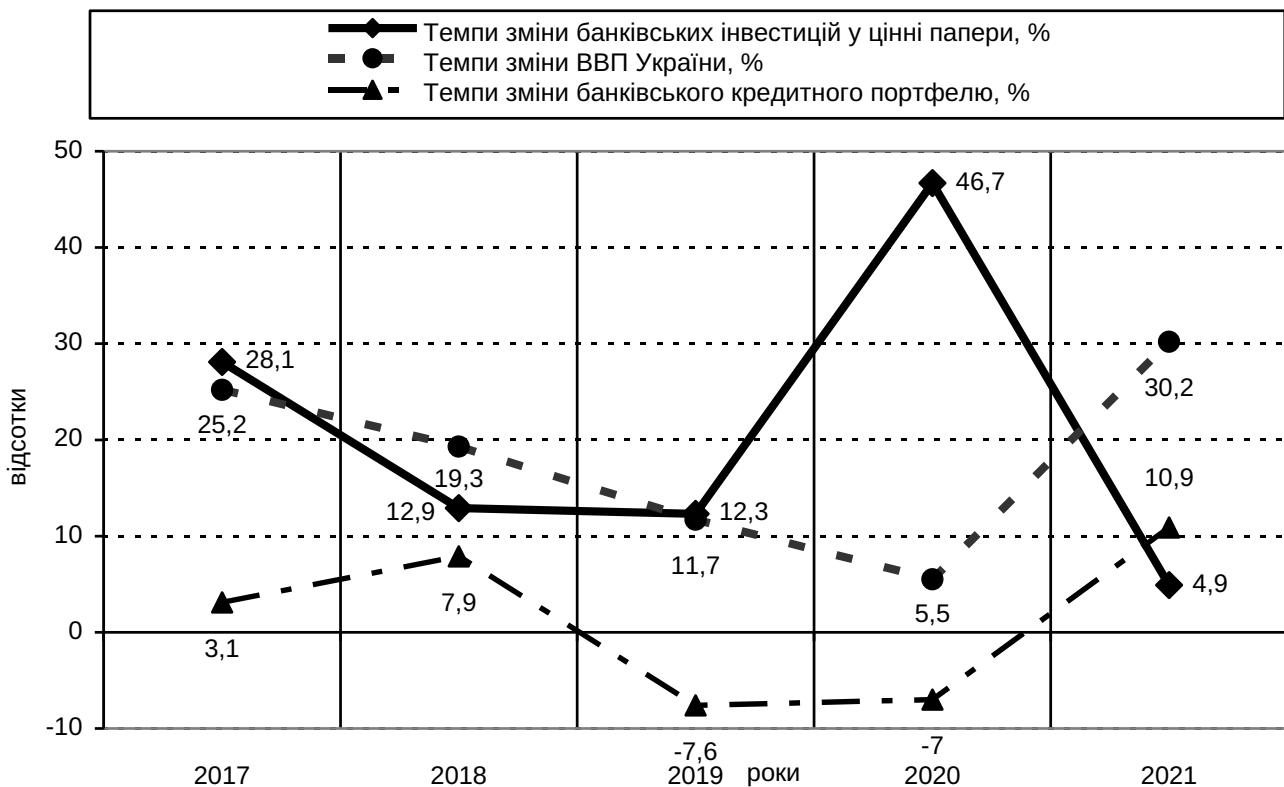

Рис. 2. Річні темпи зміни кредитного портфелю, банківських вкладень у цінні папери і ВВП України в 2017–2021 рр., %

Джерело: побудовано за [8; 9]

ринку цінних паперів, виступаючи у ролі торговця цінними паперами, андеррайтера, зберігача та клірингового банку.

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 р. № 3480-IV, професійною діяльністю на фондовому ринку визначена діяльність суб'єктів господарювання, для яких така діяльність є виключною, а також банків із перерозподілу фінансових ресурсів шляхом використання цінних паперів, а також у спосіб організаційного, інформаційного, технічного, консультаційного й іншого обслуговуванню випуску та обігу цінних паперів і їх похідних [10].

Для банків реалізація професійної діяльності є надзвичайно важливою, бо забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів та збільшує банківські доходи шляхом розширення клієнтського обслуговування і проведення фінансових операцій з мінімальним ризиком.

У складі професійної діяльності з торгівлі цінними паперами для банків передбачена можливість діяти у якості брокера, дилера, андеррайтера, управляючої особи портфелем цінних паперів клієнтів.

Поряд із цим банки, маючи ліцензію торговця цінними паперами, набувають право займатися окремими видами інфраструктурної діяльності, зокрема, забезпечувати депозитарний облік цінних паперів, здійснювати розрахунки за угодами у цінних паперах, надавати консультаційні послуги.

Значний обсяг посередницької діяльності вітчизняних банків на сьогодні спрямований на забезпечення належного функціонування ринку державних боргових зобов'язань. Основним об'єктом обігу на цьому ринку є ОВДП, які уряд випускає для фінансування державного бюджету. Інтерес до придбання ОВДП в сучасних умовах мають вітчизняні і закордонні інвестори, серед яких самі банки й інші суб'єкти господарювання, місцеві громади та фізичні особи.

У первинному розміщенні державних цінних паперів приймають участь лише ті банки, яким державним регулятором надано статус первинного дилера.

Нормативними документами НБУ визначено, що право на подання заявок на придбання ОВДП надається лише тим учасникам ринку, що дотримуються вимог законодавства України з питань проведення професійної діяльності та правил функціонування інституту первинних дилерів.

Державою окреслена процедура відбору первинних дилерів на ринку державних запо-

зичень, в процесі якої контролюються питання щодо наявності у банків оплаченого статутного капіталу в еквіваленті не меншого за 10 млн. євро та досягнутого загального обсягу торгівлі ОВДП, що має становити не менш, як 1 млрд грн.

За результатами відбору з тими учасниками, що пройшли зазначений відбір відповідно до вимог нормативних актів, укладаються договори про співпрацю, і Міністерство фінансів повідомляє НБУ про переможців відбору для забезпечення їх подальшої участі в аукціонах з розміщення ОВДП.

Державою визначені серйозні вимоги до банків, які бажають стати первинними дилерами та займатись андеррайтингом з розміщення державних цінних паперів на ринку. Так, первинними дилерами можуть бути банки, які одержали:

- 1) ліцензію торговця цінними паперами (дилерської і брокерської діяльності);
- 2) ліцензію на здійснення депозитарної діяльності депозитарної установи щодо зберігання цінних паперів.

Необхідно зазначити, що ОВДП є популярними цінними паперами на фондовому ринку, а тому інтерес до проведення операцій з ними у банків буде лише зростати.

У 2021 р. загальний обсяг операцій з державними цінними паперами на вітчизняному біржовому ринку цінних паперів склав 443,8 млрд грн, що більше за показник п'ятирічної давнини більш ніж у 2,3 рази. Частка обороту з ОВДП у загальному обороті біржових угод з цінними паперами в 2017–2021 рр. була найбільшою, коливаючись у межах 92,1–98,2% [8; 9].

З початком військової агресії в Україні уряд прийняв рішення про випуск окремого виду державних цінних паперів – воєнних ОВДП, чим значною мірою активізував цей ринок та участь у ньому банків. Для додаткової активізації цього ринку з початку 2023 р. НБУ дозволив банкам формувати до 50% своїх обов'язкових резервів за рахунок купівлі окремих видів ОВДП. Фактично у такий спосіб НБУ стимулює банки до придбання державних облігацій, наголошуючи на привілейованих цінних паперах, потрібних уряду.

Проведене дослідження доводить, що в сучасних умовах діяльність банків здійснює значний вплив на розвиток вітчизняного ринку цінних паперів за рахунок реалізації ними емісійних, інвестиційних та посередницьких операцій. Держава є зацікавленою у розвитку вітчизняного фондового ринку та зростанні

емісійної та інвестиційної активності на ньому усіх учасників, а особливо банків, які є ключовими інститутами у фінансовій системі країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. З огляду на зростання обсягів емісійної, інвестиційної та посередницької діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів протягом останніх досліджених п'яти років, можна стверджувати, що форми й інструменти державного регулювання цих видів банківської діяльності, що реалізуються Національним банком і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, на сьогодні демонструють свою належну ефективність.

Ефективне державне регулювання банківської діяльності на ринку цінних паперів дозво-

лить спрямувати його розвиток у необхідному для держави напрямі та уникнути фінансових криз і потрясінь, найбільш болісних для дрібних інвесторів. Тому питання ефективного державного регулювання діяльності професійних учасників фондового ринку, якими є і банки, є надзвичай важливими. Практика наглядової діяльності регуляторів фінансового сектора країни повинна базуватись на вивченні тенденцій розвитку професійної діяльності на ринку цінних паперів та своєчасно реагувати на виклики та кризи, спрямовуючи заходи регулювання на подолання існуючих проблем і створення передумов для збільшення обсягів фінансування національної економіки за рахунок інвестицій у цінні папери.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
2. Борисова Л. Є., Мамуненко М. С. Сучасні напрями розвитку вітчизняних банківських операцій з цінними паперами. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2021. Вип. 2 (103). С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-6>
3. Жердецька Л. В. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності банків України на фондовому ринку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 9–10 (286–287). С. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-9-10-286-287-11-17>
4. Коваленко В. В. Ринок цінних паперів в умовах кризи економіки України. *Регіональна економіка та управління*. 2016. № 5(12). С. 31–34.
5. Криховецька З. М., Кохан І. В. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-10>
6. Онищенко Ю. І. Управління інвестиційною діяльністю банку: теорія та практика. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 738–745. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/123.pdf
7. Рисін В., Папірник С. Трансформація ролі банків на ринку державних боргових цінних паперів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-6>
8. Аналітичні огляди Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article
9. Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

REFERENCES:

1. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
2. Borysova L. Ye., Mamunenکو M. S (2021) Suchasni napriamy rozvytku vitchyznianskykh bankivskykh operatsii z tsinnymy paperamamy [Modern trends in the development of domestic banking operations with securities]. *Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriiia «Ekonomiczni nauky»*, vol. 2 (103), pp. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-6>
3. Zherdets'ka L. V. (2021) Otsinka efektyvnosti investytsiinoi diialnosti bankiv Ukrainy na fondovomu rynku [Evaluation of the efficiency of investment activities of banks of Ukraine on the stock market]. *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol. 9–10 (286–287), pp. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-9-10-286-287-11-17>
4. Kovalenko V. V. (2016) Rynok tsinnnykh paperiv v umovakh kryzy ekonomiky Ukrayiny [Securities market in the conditions of the crisis of the economy of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika ta upravlinnya*, vol. 5(12), pp. 31–34.

5. Krykhovetska Z. M., Kokhan I. V. (2022) Problemy ta shliakhy vdoskonalennia formuvannia finansovykh resursiv bankiv [Problems and ways of improving the formation of financial resources of banks]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-10>
6. Onyschenko Yu. I. (2018) Upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu banku: teoriia ta praktyka [Management of investment activities of the bank: theory and practice]. *Infrastruktura rynku*, vol. 25. pp. 738–745, Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/123.pdf
7. Rysin V., Papirnyk S. (2022) Transformatsiia roli bankiv na rynku derzhavnykh borhovykh tsinnykh paperiv [Transformation of the role of banks in the market of government debt securities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-6>
8. Analychni ohlyady Natsionalnoho banky Ukrainy [Analytical reviews of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua>
9. Statystychna informatsiya Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Statistical information of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Pro rynky kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3480-IV zi zminamy i dopovnennyamy [About capital market and organized product markets: Law of Ukraine No. 3480-IV of February 23, 2006, as amended]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>